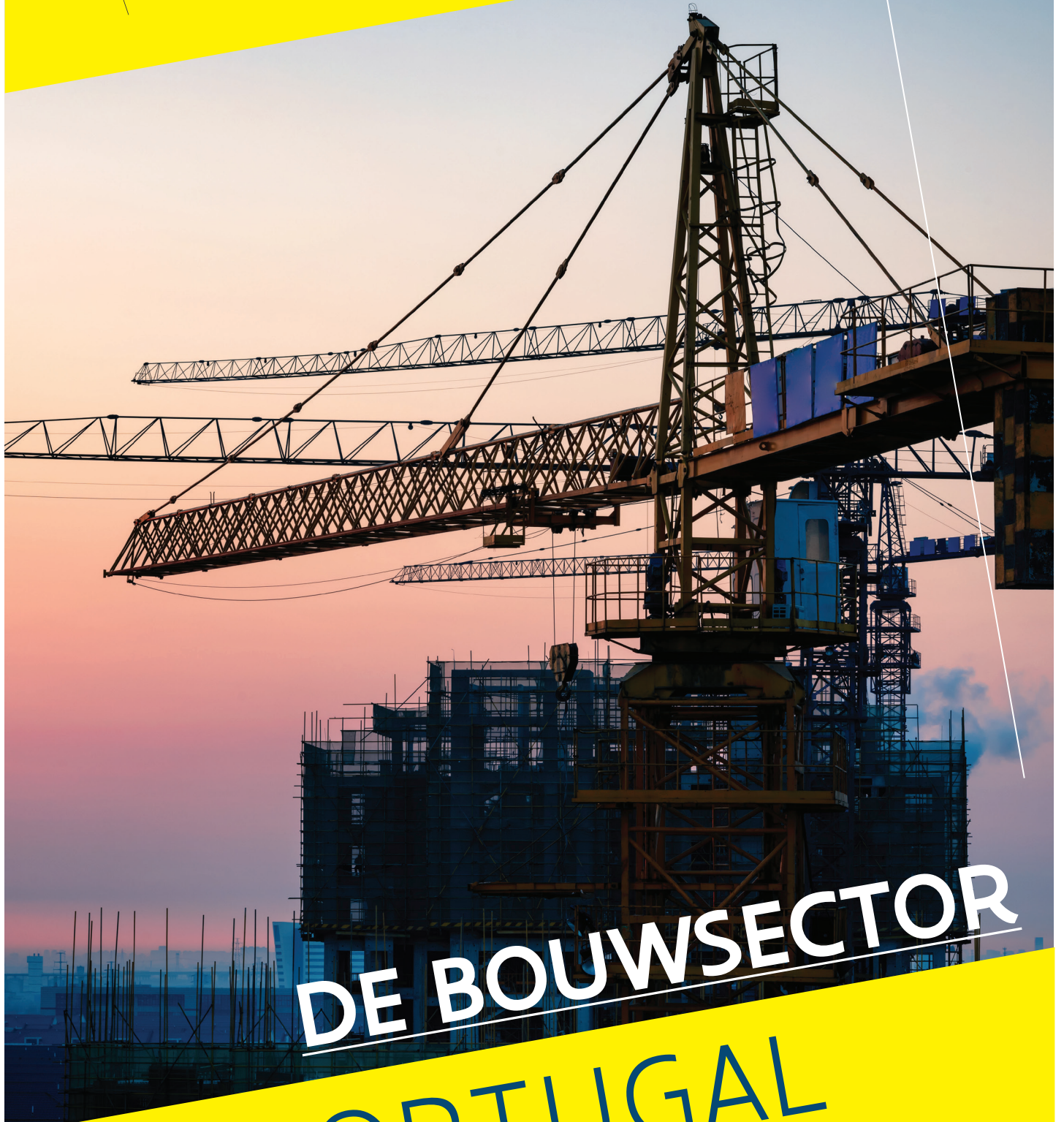

Vlaanderen
is internationaal
ondernemen

DE BOUWSECTOR IN PORTUGAL

FLANDERS INVESTMENT & TRADE MARKTSTUDIE

////////////////////////////////////

BOUWSECTOR IN PORTUGAL

Publicatiedatum / 16.12.2020

////////////////////////////////////

1. ALGEMENE INFORMATIE OVER PORTUGAL

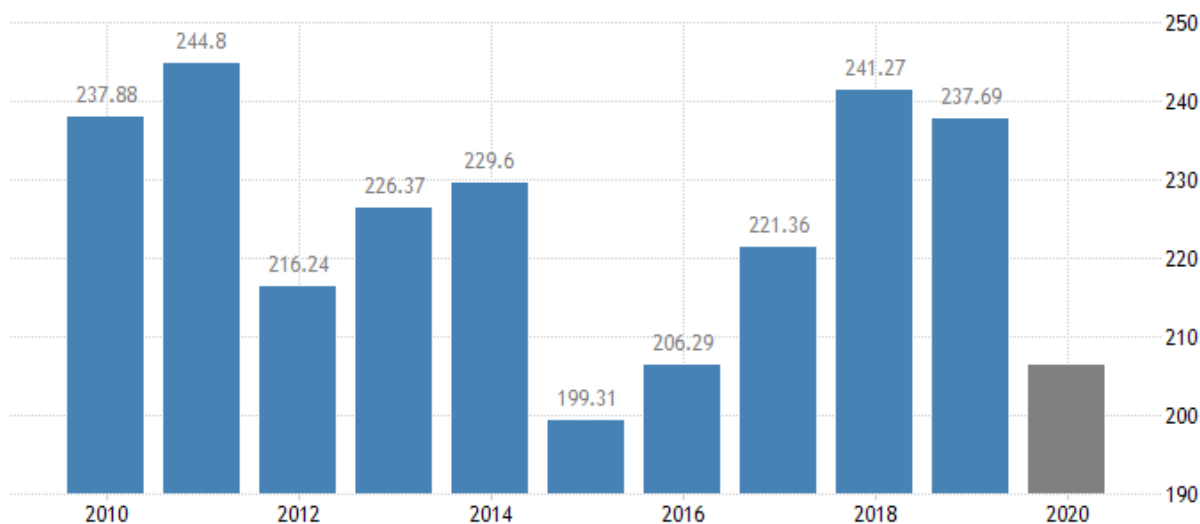
Portugal is gelegen langs de Atlantische kust, in het zuidwesten van Europa en deelt een grens met Spanje. Inclusief Madeira en de Azoren, telt Portugal meer dan tien miljoen inwoners. De officiële taal is Portugees en deze wordt wereldwijd door meer dan 200 miljoen mensen gesproken in Europa, Afrika en Zuid-Amerika. Dit zorgt voor sterke historische en culturele banden met verschillende ex-kolonies (CEPSU, 2018).

De hoofdstad van Portugal is Lissabon en telt 505.000 inwoners. Grootstedelijk Lissabon telt 2,8 miljoen inwoners. Andere grote steden zijn Porto, Braga, Coimbra en Setúbal (Britannica, 2018).

Portugal is een parlementaire republiek. De huidige president is Marcelo Rebelo de Sousa. Het land trad in 1986 toe tot de Europese Unie en maakte in 2002 de overgang naar de euro (Portugal.com, 2018).

Het land was een van de grootste slachtoffers van de financieel-economische crisis van 2009. Portugal beëindigde de EU/IMF bail-out in 2014 en loste in 2018 de laatste lening bij het IMF af. Portugal moet wel nog leningen aan de Europese Unie aflossen (NRC, 2018).

In 2018 groeide de economie met 2,64% (AICOPN2019). Daarmee bedroeg het Portugese BBP 241,27 miljard dollar in 2018 (Trading economics, 2020). De in 2019 verwachte groei werd niet gerealiseerd en het Portugese bbp kende zelfs een lichte daling (237,69 miljard dollar). Bepaalde externe macro-economische risico's, zoals de Brexit en handelsoorlogen, gaven geen hoop op directe verbetering. Als we kijken naar 2020, zien we dat het voor vele landen een zeer moeilijk jaar is. Het coronavirus laat diepe sporen na op macro-economisch vlak. Ook Portugal ontsnapt hier niet aan en staat momenteel op een bbp dat ongeveer gelijk is aan dat van 2016 (206,29 miljard dollar), een sterke daling in vergelijking met de vorige jaren (Trading economics, 2020).

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | WORLD BANK

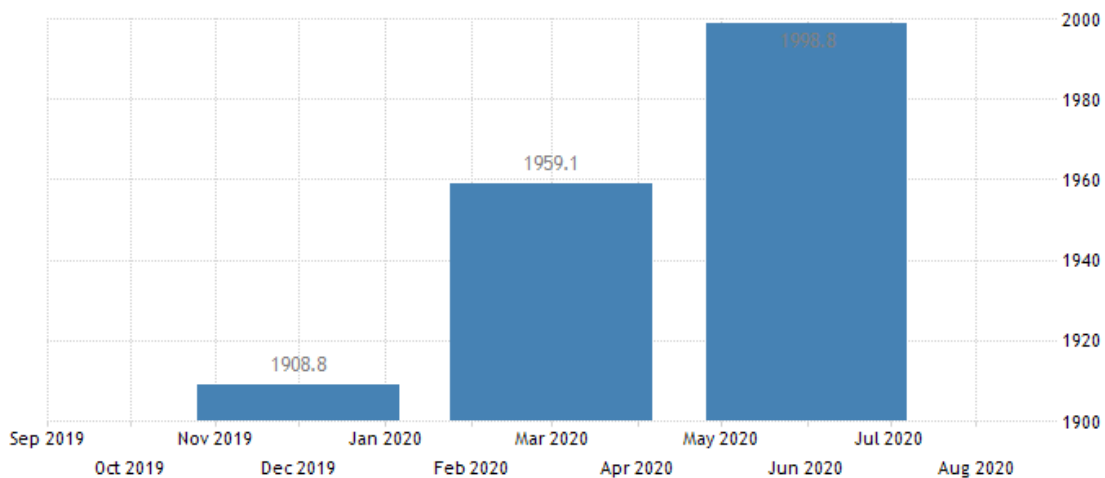

2. BOUWSECTOR

Wereldwijd heeft de bouwsector een grote invloed op de nationale economieën. Dit geldt ook voor Portugal. Bovendien creëert de sector veel jobs en draagt zo bij tot de ontwikkeling van de economie (TL., 2015).

Vandaag is de bouwsector een van de belangrijkste sectoren in Portugal. De sector droeg ongeveer 1667,60 miljoen euro bij tot het bbp in 2019 (Trading Economics, 2019). Voor Portugal was dit een bemoedigend cijfer, rekening houdend met wat het land de voorbije vijftien jaar heeft doorstaan (Trading Economics, 2019).

Men keek hoe dan ook zeer angstig naar wat de invloed van de pandemie op de sector zou zijn, maar het coronavirus heeft in de constructiesector geen al te grote gevolgen gehad. Enerzijds omdat de eerste golf in Portugal beperkt was en anderzijds omdat het werk in deze sector deels kon blijven doorgaan met in achtname van fysieke afstand. In het eerste kwartaal van 2020 steeg de waarde van de sector naar 1959.1 miljoen euro, waar die in het laatste kwartaal van 2019 nog 1908.8 miljoen bedroeg (Trading Economics, 2020). Het tweede kwartaal van 2020 scoorde nog beter, met een totaal van 1998.8 miljoen euro en een duidelijk bewijs van de veerkracht van deze sector in Portugal (Trading Economics, 2020).

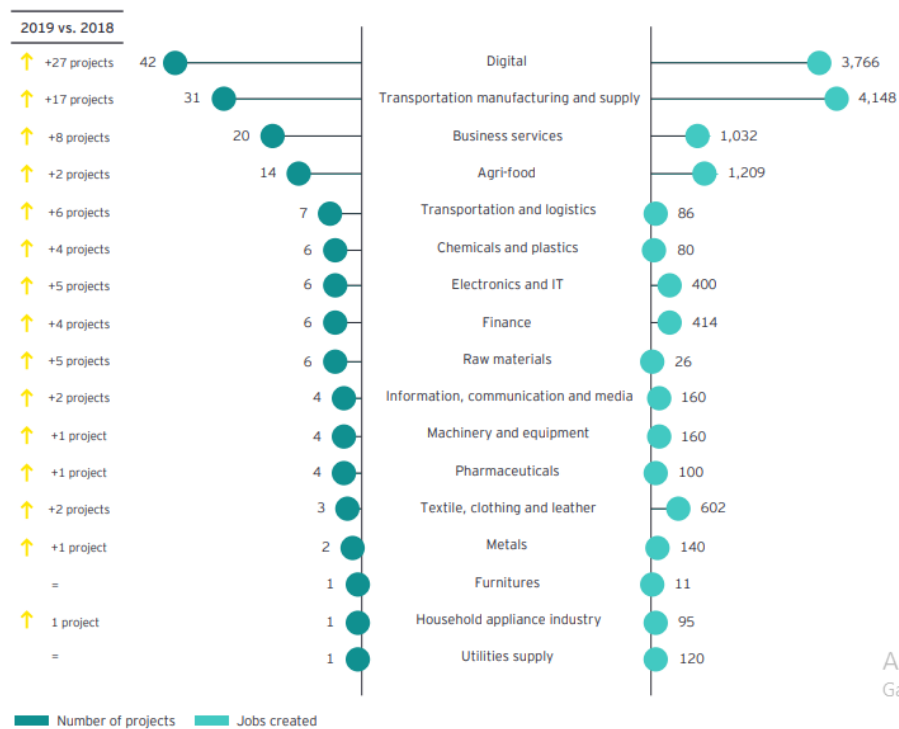

SOURCE: TRADINGECONOMICS.COM | STATISTICS PORTUGAL

De bouwsector werd samen met vastgoed en toerisme geselecteerd door meer dan 32% van alle investeerders als de belangrijkste drijvende sectoren die zorgen voor economische groei. Sinds 2008 werden er ook telkens meer directe buitenlandse investeringen waargenomen in de bouwsector (EY, 2018). Hieronder ziet u het totaal aantal Foreign Direct Investments (FDI) in 2019 (EY,2019).

Figure 6: FDI projects in Portugal and jobs created by sector (2019)

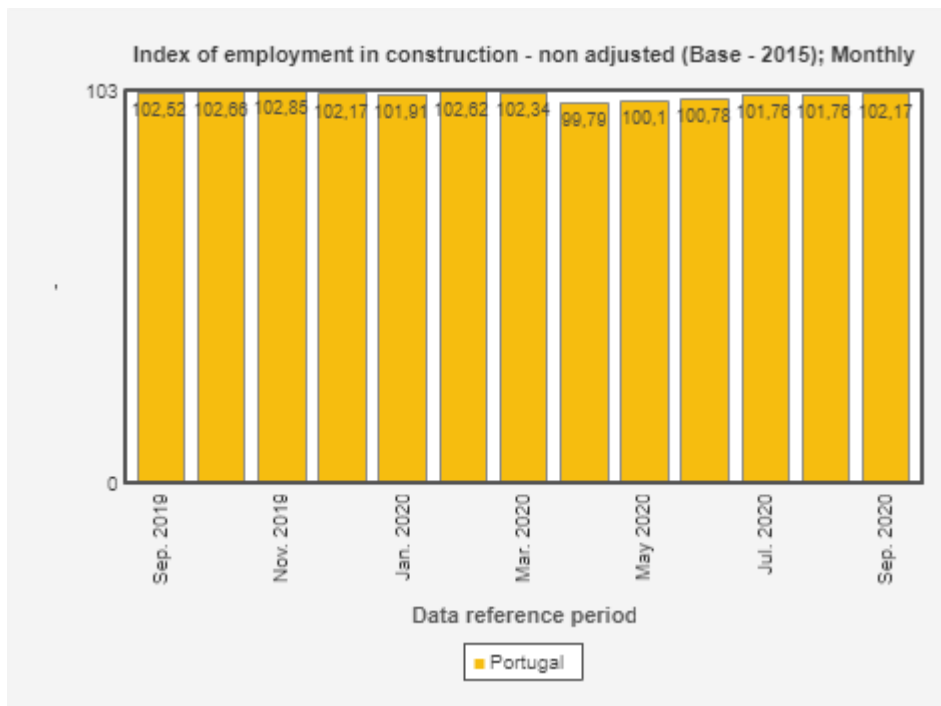

Activee
Ga naar It

Tussen 2014 en 2018 is de tewerkstelling in de bouwsector met meer dan 13% toegenomen (CaixaBank, 2018) en sinds januari 2019 werden er nog eens meer dan 9000 banen gecreëerd (Idealista 2019).

In 2019 waren er 307.000 mensen aan de slag in de bouw- en vastgoedsector (FEPICOP, 2019). Nadat het coronavirus zijn intrede maakte in Portugal zien we dat het cijfer van de index van werkgelegenheid een dip kent in april 2020, zeer gelijkaardig met de output van de constructiesector (INE, 2020). Daarna ziet men opnieuw een geleidelijke stijging van werkgelegenheid in deze sector (INE, 2020).

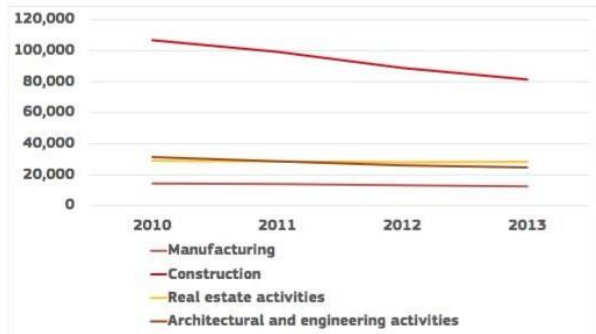

2.1 GESCHIEDENIS

Portugal heeft zwaar in de klappen gedeeld na de financieel-economische crisis van 2010-2014. De crisis werd gekenmerkt door grote overheidsbezuinigingen, een afname van de investeringen en strenge kredietvoorwaarden. Dit had een grote impact op Portugese constructiebedrijven die het moeilijk kregen om te overleven. Tussen 2010 en 2013 daalde het aantal constructiebedrijven met 19,1%. In onderstaande tabellen zien we hoe de eigenlijke bouwsector het zwaarst te lijden had met een afname van meer dan 50% (Europese Commissie, 2016).

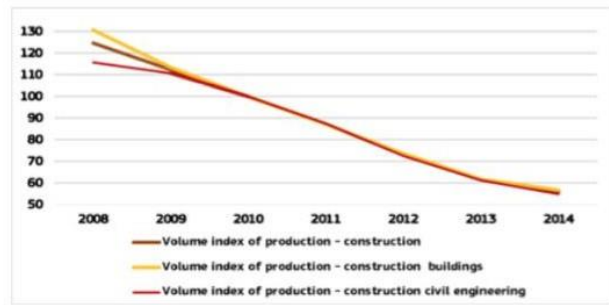
////////////////////////////////////

Figure 1: Number of enterprises in the Portuguese construction sector between 2010-2013

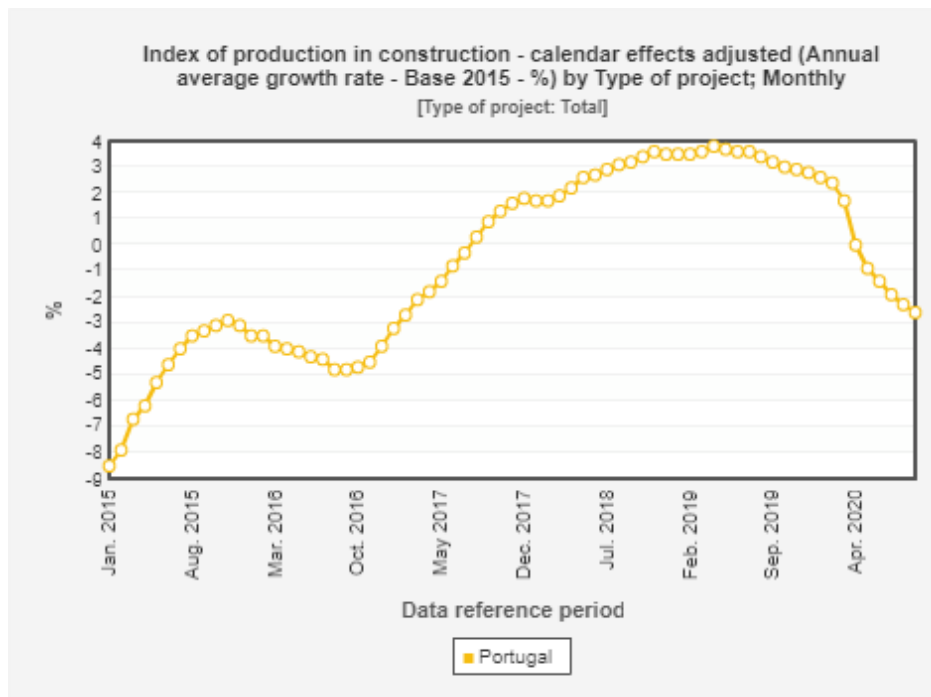
Source: Eurostat, 2016.

Figure 2: Volume index of production in the Portuguese construction sector over 2008-2014 (2010=100)

Source: Eurostat, 2016.

In onderstaande tabel zien we echter dat na 2014 deze sector veel moeite doet om de productie weer te verhogen en men erin slaagt om in 3 jaar tijd terug tot een positieve productie-index te komen (INE, 2020). Dit bleef het geval tot de uitbraak van het coronavirus zijn toen de productie weer een negatief percentage kent (INE, 2020).

2.2 DE MARKT VAN VANDAAG

Vandaag is Portugal erin geslaagd haar economie voor een groot deel te herstellen. In het eerste trimester van 2019 werden er bijna 4 000 nieuwbouwvergunningen uitgereikt. Dit cijfer wees op een groei van 37,3% vergeleken met dezelfde periode van het voorgaande jaar (Idealista 2019). Maar na het afkondigen van de sanitaire ramptoestand in april 2020 kende men de grootste daling ooit, met een afname van 35,2% (vergeleken met 2019) voor nieuwe bouwvergunningen (Observador, 2020). In mei, juni en juli 2020 waren deze verminderingen veel minder, respectievelijk -22%, -7,6% en -2,5%, en ook deze data bewijzen de veerkracht van de sector (Observador, 2020). Ook is er een afname in de bouw van appartementen (- 4,4%) in vergelijking met juli 2019 (Observador, 2020).

In het tweede kwartaal van 2020 werden er 33.398 nieuwe woningen verkocht, wat overeenkomt met een totaal bedrag van 5.145 miljoen euro. Dit is een daling van 21,6% in aantal en 15,2% in waarde, vergeleken met dezelfde periode in 2019 (Observador, 2020).

In 2019 groeide de bouwsector in een jaar tijd met 7,6% in bruto toegevoegde waarde en met 12,4 aan bruto-investeringen in vaste activa (FEPICOP, 2019).

Vóór 2020 had men geanticipeerd op een behoud van dit positief traject en een toename van 5,5% voor het gehele jaar, wat iets minder zou zijn dan het afgelopen jaar (6%) (FEPICOP, 2019). Maar door de huidige pandemie was dit niet het geval.

Toch heeft de coronapandemie niet alleen maar negatieve gevolgen voor de sector. Sinds het begin van de pandemie, kent Portugal de 5^e hoogste stijging in huisprijzen in de Europese Unie (Idealista, 2020). In het algemeen zijn de huisprijzen binnen de Europese Unie gestegen met 5.2%, in vergelijking met dezelfde periode vorig jaar. Portugal overschrijdt dit cijfer en noteert een stijging van maar liefst 7.8% (Idealista, 2020).

Volgens een recent rapport van FEPICOP (Federação Portuguesa da Indústria da Construção e Obras Públicas), ziet men dat er sprake is van een aanzienlijke stijging van de huisprijzen die onveranderd bleef na de intrede van het coronavirus. Na enkele jaren die gekenmerkt werden door devaluatie van onroerend goed en degradatie van bestaande gebouwen, is de situatie op de vastgoedmarkt indrukwekkend verbeterd. De vraag naar vastgoed is flink gestegen, vooral vanuit het buitenland.

Sinds 2018 kenden veel grootsteden in Portugal een aanzienlijke stijging in huisprijzen (Idealista, 2020). Deze prijzen stegen 23.5% in Lissabon (3010 euro/m²), 23.3% in Porto (1612 euro/m²) en ook Cascais, Oeiras, Loule, Lagos, Albufeira, Tavira, Lagoa, Funchal en Odivelas zijn allemaal steden en gemeenten waar de prijzen hoger liggen dan 1500 euro per m² (Idealista, 2020).

Huisprijzen in de regio's van Portugal na COVID-19

De regio's met de sterkste stijgingen in Portugal waren: de centrale regio (4.4%), Madeira (2.5%), Algarve (2.1%) en de noordelijke regio (1.3%) (Idealista, 2020). Toch zijn er regio's waar de prijzen gedaald zijn: Azoren (-4.5%), Grootstad Lissabon (-1.4%) en de Alentejo regio (-0.2%) (Idealista, 2020).

Hoewel men een daling kent, blijft de Grootstad Lissabon de duurste regio in Lissabon, met 2.945 euro/m² (Idealista, 2020). Gevolgd door Algarve (2.343 euro/m²), de noordelijke regio (1.787 euro/m²) en Madeira (1.595 euro/m²). De goedkoopste regio's zijn: Azoren (997 euro/m²), de Alentejo regio (1.029 euro/m²) en de centrale regio (1.083 euro/m²) (Idealista, 2020).

Huisprijzen in de districten van Portugal na COVID-19

Prijzen in de verschillende districten variëren ook, met de grootste toenames in: Braga (8.5%), Aveiro (6.1%), Coimbra (4.9%), Viseu (4.7%), Bragança (3.2%) en Madeira (2.7%). Faro kende een toename van 2.1% (Idealista, 2020).

De prijzen namen ook af in bepaalde districten: São Miguel (-6.6%), Évora (-5.2%), Terceira (-3%), Porto Santo (-2.5%), Portalegre (-1.8%), Lissabon (-1.5%) en Castelo Branco (-0.1%) (Idealista, 2020).

De hoofdsteden van deze districten kenden zelf ook een toename van de prijs. In 15 districtshoofdsteden zijn de prijzen gestegen, met Vila Real (13.1%) op kop. Gevolgd door: Portalegre (8.7%), Guarda (8.3%), Aveiro (6.5%), Bragança (5.6%), Coimbra (5%) en Viseu (5%) (Idealista, 2020). In Faro en Porto was er een stijging van respectievelijk 2% en 0.7% (Idealista, 2020).

Ponta Delgada, in de Azoren kende de grootste daling, met – 4.8%. Daarna kwamen Évora (-4.4%), Viana do Castelo (-2.5%) en Lissabon (-1.1%) (Idealista, 2020).

Toch is de stad Lissabon (4.614 euro/m²) de duurste plek om een huis te kopen. Hierna komen Porto (2.895 euro/m²) en Faro (1.949 euro/m²) (Idealista, 2020).

Huren is door de pandemie niet veel goedkoper geworden. In mei 2020 was er een afname van -0.2% in vergelijking met 2019 en een waarde van 0.3% percentagepunten lager dan in april 2020 (Idealista, 2020). Alleen de Azoren kenden een stijging van 0.3% in de huurprijzen (Idealista, 2020). Maar de huurprijzen per vierkante meter kenden wel een stijging in mei 2020. Met een totale toename van 2.7% vergeleken met dezelfde periode in 2019 (Idealista, 2020).

De prijs voor het bouwen van nieuwe woningen is in juni 2019 gestegen met 2% in vergelijking met dezelfde periode een jaar geleden (Idealista, 2019). De prijs voor het kopen van reeds bestaande woningen is conjunctuurgevoeliger (AICCOPN, 2019).

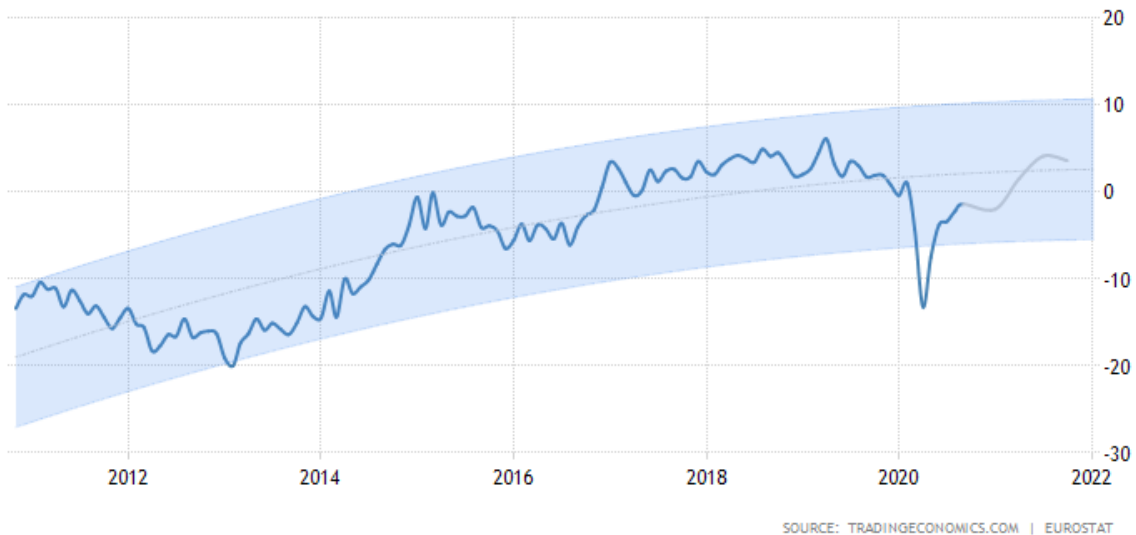
Wat betreft bouwmaterialen staat Portugal bekend voor keramiek, kurk, hout, metaal en sierstenen. De bouwmaterialenmarkt telt meer dan 5 000 bedrijven waarvan 15% ook exporteren. Deze markt is naar schatting ongeveer 16 miljard euro waard. De export van Portugese bouwmaterialen bedroeg in 2017 1,2 miljard euro en de voornaamste importlanden zijn de EU-landen, de VS en Japan (British-Portuguese Chamber of Commerce, 2018). De export van hout, kurk, mineralen en ertsen bedroeg samen 5,8% van alle Portugese export tussen januari en juni 2019 (AICEP, 2019).

Bedrijven zijn over het algemeen niet gespecialiseerd in een bepaald product. Zo verkopen ze cement, zand, bakstenen, vloer- en wandbekleding, sanitair, enz. De grootste klanten zijn grote aannemers en openbare entiteiten (25%), middelgrote en kleine aannemers (35%), vakmannen (15%), particulieren (15%) en andere detailhandelaren (10%). Enkele grote buitenlandse detailhandelaren hebben al winkels in Portugal. De bekendste zijn onder andere MaxMat, Leroy Merlin, Mestre Maco en Bricomarché (British-Portuguese Chamber of Commerce, 2018).

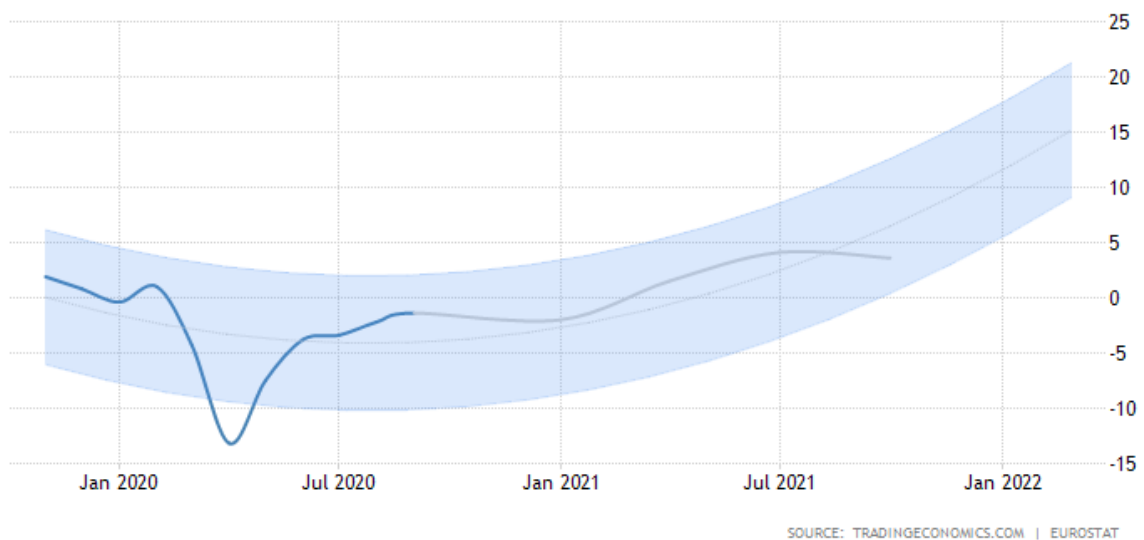

2.3 MARKTVOORUITZICHTEN EN UITDAGINGEN

De marktvooruitzichten voor de constructiesector zien er goed uit. Men verwacht om weer in de pre-pandemie situatie te zitten in het begin van het komend jaar en een stijging te realiseren in de zomermaanden (Trading economics, 2020).

Toch zien we, volgens het econometrisch model van Trading Economics, dat de markt snel zal pieken in de komende jaren. De heropleving van de sector die nodig was en die begon na de economische crisis is op zijn einde aan het lopen.

In de voorbije jaren heeft Portugal veel interesse getoond voor duurzame constructie. Initiatieven zoals de Sustainable Habitat Cluster die innoverende en ecologische bouwtechnieken promoot of het Energy Efficient Fund die energie-efficiënte renovatie steunt, worden populairder. Daarnaast heeft Portugal ook een systeem opgesteld waarbij men gemakkelijk de ecologische prestatie en duurzaamheid van gebouwen kan evalueren (Construction21, 2018).

Ook onderzocht het INE (Nationaal Instituut voor Statistiek) met welke obstakels ondernemers uit de bouwsector over het algemeen het meest worstelen. De onderstaande tabel is een samenvatting volgens volgende kolommen van links naar rechts: vraag, gekwalificeerd personeel, verkoopvooruitzichten, rentevoet, bankkrediet en verkregen vergunningen (FEPICOP 2019).

Principais obstáculos à atividade						
	Procura	Pessoal qualificado	Perspetivas vendas	Taxa de juro	Crédito bancário	Obtenção de licenças
2016-I sem	67,6	5,0	40,6	15,0	36,4	7,6
2017-I sem	65,3	10,3	33,6	13,4	35,2	12,2
2018-I sem	47,4	24,3	28,3	9,1	30,5	14,7
2019-I sem	43,0	34,7	26,2	9,7	25,9	15,0
	→	→	→	→	→	→

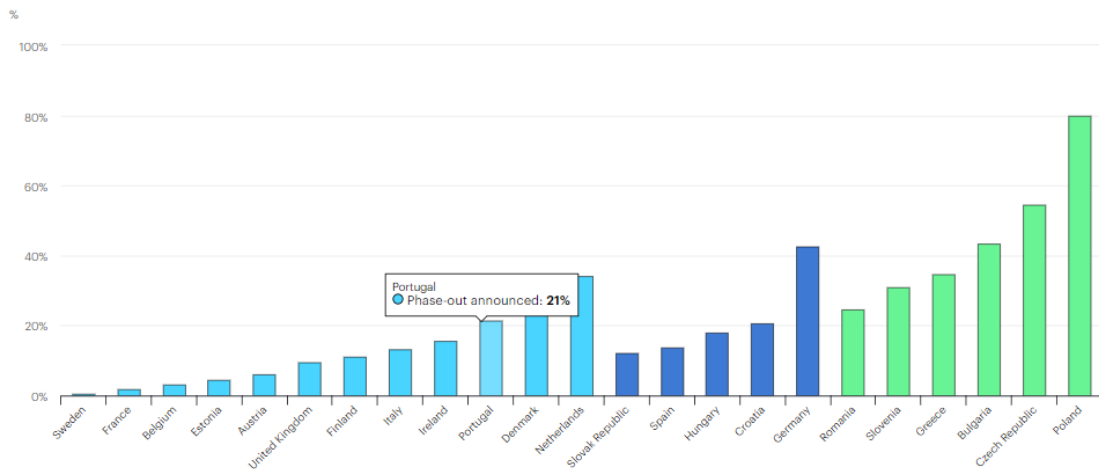
Fonte: INE, Inquéritos qualitativos à atividade da construção

SRE - Saldo das respostas extremas (em %)

Naast het feit dat men uit de economische put moet geraken die het coronavirus veroorzaakt heeft, staat de Portugese bouwsector voor twee grote uitdagingen: een toenemend tekort aan geschoolde arbeidskrachten en de toenemende bouwkosten. Deze twee elementen duwen de prijzen en de vraag omlaag. Indien men de situatie niet snel aanpakt, kan het herstel van de bouwsector in gevaar komen (Construir, 2018).

Tot slot, zijn de administratieve aspecten in Portugal nog steeds vrij zwaar. Er is sprake van een restrictief regelgevingskader dat de ontwikkeling van de bouwsector hindert (Construction21, 2018).

Verder heeft Portugal een nationaal Energie- en Klimaatplan 2030, en een roadmap naar CO2-neutraliteit tegen 2050 (International Energy Agency, z.d.). Deze plannen zijn zeer ambitieus en hebben als primaire doelstelling om de energiesector CO2-vrij te maken op een kostefficiënte manier (International Energy Agency, z.d.). Als we echter kijken naar de beschikbare data, zien we dat er nog veel moet gebeuren om deze doelstellingen te behalen.

IEA. All Rights Reserved

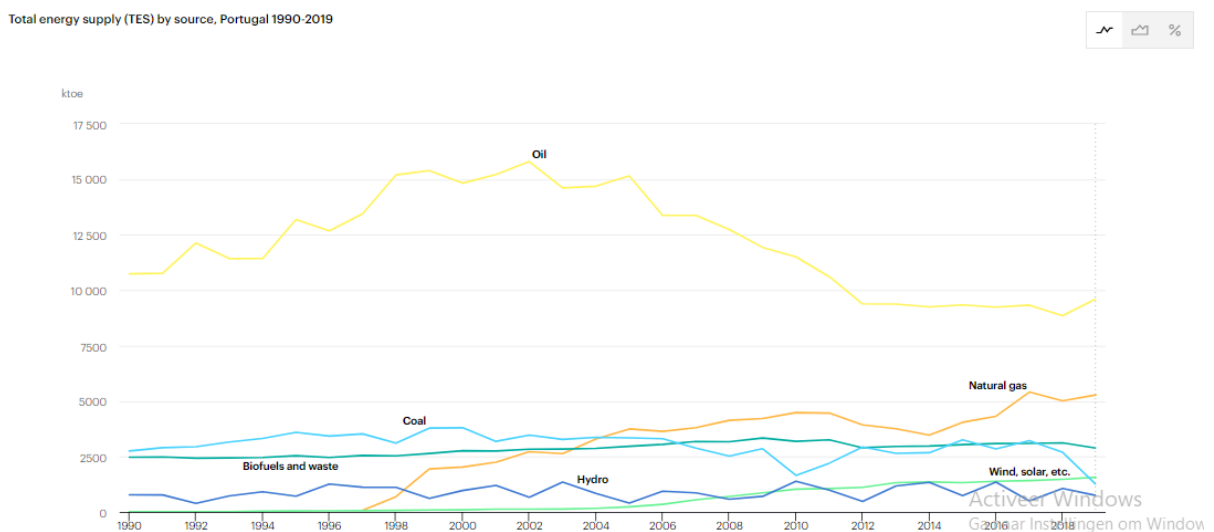
● Phase-out announced ● Phase-out under discussion ● Phase-out not currently under discussion

Artiveer Windows

Als we kijken naar onderstaande grafiek (International Energy Agency, z.d.) doet Portugal het goed vergeleken met andere West-Europese landen en andere landen in de wereld. Maar Portugal kan altijd het voorbeeld van de Scandinavische landen volgen, die op veel vlakken veel energiezuiniger zijn. Ook toont het dat Portugal nog steeds geen wet heeft omtrent deze doelstelling, wat de Scandinavische landen wel hebben.

In onderstaande grafiek wordt het gebruikpercentage van elke energiebron weergegeven van Portugal, tot 2019 (International Energy Agency, z.d.).

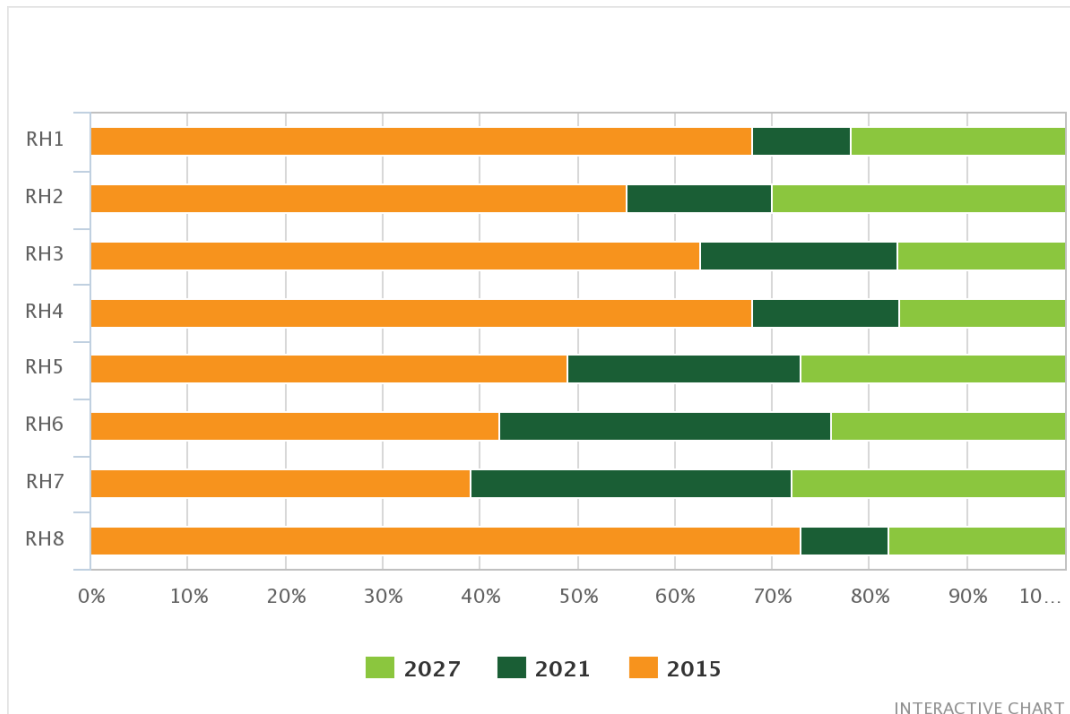

Wat betreft watervoorziening, kreeg Águas de Portugal (AdP) in 2017 420 miljoen euro van de Europese Investeringsbank om investeringen in waterinfrastructuur te ondersteunen. Deze lening diende voor het verbeteren van de kwaliteit, efficiëntie en duurzaamheid.

Als men dan kijkt naar de staat van het water in Portugal, heeft men de jaren 2021 en 2027 als deadlines genomen om de vooropgestelde doelen van de WFD (Water Framework Directive) te behalen, met 2027 als eindpunt (APAMBIENTE, 2017). Om dit te behalen, heeft men Portugal onderverdeeld in verschillende districten, elk met hun unieke code (APAMBIENTE, 2017):

- RH1: Minho e Lima
- RH2: Cávado, Ave e Leça
- RH3: Douro
- RH4: Vouga, Mondego e Lis
- RH5: Tejo e Ribeiras do Oeste
- RH6: Sado e Mira
- RH7: Guadiana
- RH8: Ribeiras do Algarve
- RH9: Açores
- RH10: Madeira

Onderstaande tabel toont de percentuele realisatie tegenover de doelstellingen van de WDF, voor alle districten van continentaal Portugal (zonder Azoren en Madeira) (APAMBIENTE, 2017).

Met betrekking tot afvalbeheer werkt Portugal aan een nieuw systeem voor bouw- en sloopafval dat de hele cyclus zou integreren van de productie van het bouwmetaal tot het einde. De bouwsector is en blijft nog steeds een belangrijke afvalproducent, vooral in de subsector van de renovatie van gebouwen aan belang wint. Naast de bouwsector zijn er uiteraard nog andere sectoren die veel afval produceren, waaronder de behandeling van scheepsafval en de ontmanteling van schepen (European Environment Agency, 2018).

Voor het afvalbeheer van constructie en sloopwerken in Portugal is er een rangschikking van de European Economic Area die zich baseert op duurzaamheid en efficiëntie (MDPI, 2020). In deze rangschikking staan Portugal op de 12^e plaats, met een score van 51% op duurzaamheid en 97% op efficiëntie (MDPI, 2020). Daaruit kan men afleiden dat het systeem van afvalbeheer zeer goed is, maar niet veel rekening houdt met het milieu (MDPI, 2020).

4. OPPORTUNITEITEN

4.1 LIGGING EN INFRASTRUCTUUR

Portugal is strategisch gelegen langs de Atlantische kust en is dus geografisch goed gepositioneerd om handel te drijven met Noord-, Centraal- en Zuid-Amerikaanse landen.

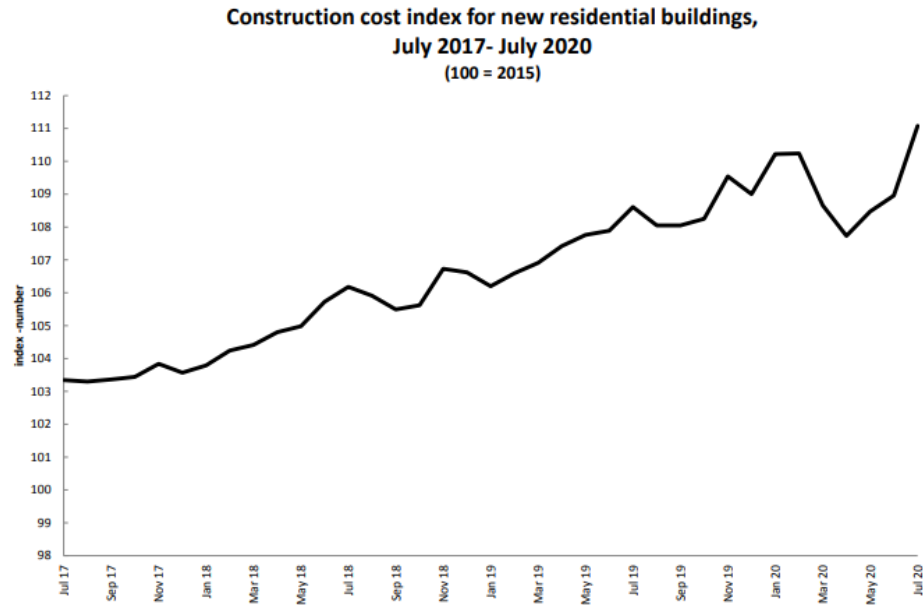
Om de kwaliteit van de wegeninfrastructuur te wegen, kan men de Global Competitiveness Index (GCI) gebruiken. Dit is een index van 141 landen die rangschikkingen maakt gebaseerd op verschillende thema's en de globale competitiviteit definieert. Deze topics kunnen o.m. infrastructuur en ICT-adaptatie zijn. Het laatste rapport dateert van 2019, waar Portugal in het algemeen (som van alle rangschikkingen van alle thema's) op de 34ste plaats staat (World Economic Forum, 2020).

Volgens het rapport van 2018 noteerde Portugal, op vlak van infrastructuur, een 19^e plaats en de kwaliteit van de Portugese wegen behoorden zelfs tot de top 5 (World Economic Forum, 2020). Maar in het recentst rapport daalt Portugal op beide vlakken (World Economic Forum, 2020). Het daalt van de 19^e naar de 21ste plaats op vlak van de infrastructuurkwaliteit en het valt uit de top 5 bij de wegenkwaliteit, naar een 8^e plaats (World Economic Forum, 2020).

4.2 BOUWKOSTEN

In onderstaande grafiek zien we de bouwkosten voor residentiële gebouwen, met als basis 2015 (100) (INE, 2020). Hier zien we duidelijk dat de sector, net als bij de output en productie, een stijging kent tot de eerste maand(en) van 2020 (INE, 2020). Daarna zien we een sterke daling, door het coronavirus en, opnieuw, een sterke heropleving van de bouwkosten (INE, 2020). In juli 2020 meet men een stijging van 2.3%, vergeleken met dezelfde periode in 2019 (INE, 2020).

Active
Ga naar |

Maar vergeleken met de evolutie van de Europese Unie en de eurozone is de daling zeker niet zo diep en komt Portugal er goed van af (Eurostat, 2020).

EU-27 and EA-19 construction production 2005 - 2020, calendar and seasonally adjusted data (2015 = 100)

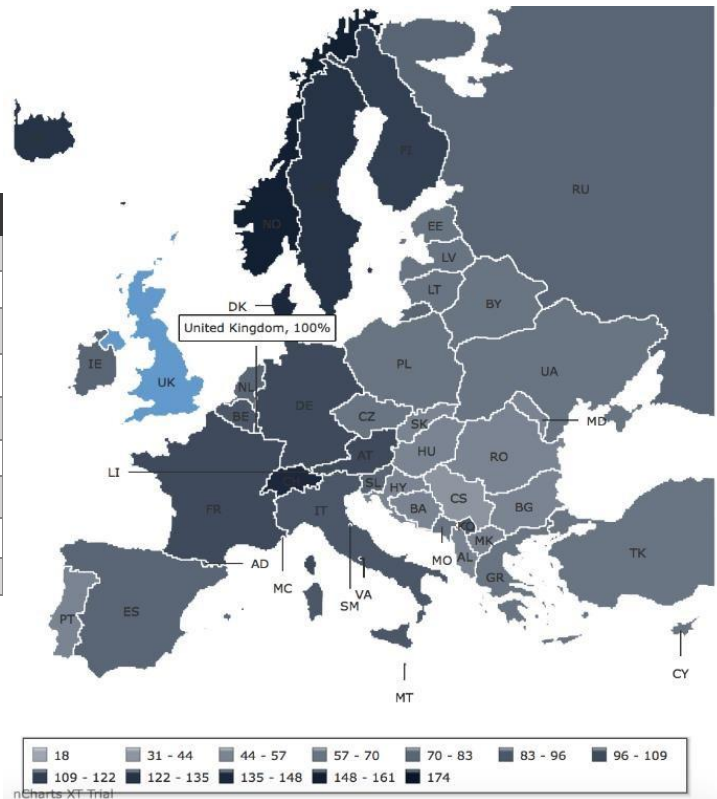
Source: Eurostat (online data code: sts_copr_m)

eurostat

Bron: European Construction Cost, 2018).

Land	Index
Noorwegen	160,74 %
Zwitserland	137,42 %
België	89,29 %
Rusland	77,32 %
Polen	65,61 %
Hongarije	53,23 %
Portugal	50,33 %
Roemenië	46,40 %
Servië	38,00 %

5. BRONNEN

1. APAMBIENTE (2017, 5 Juni). *State of surface and groundwater bodies*. Geraadpleegd op 26 November, van <https://rea.apambiente.pt/content/state-surface-and-groundwater-bodies?language=en>
2. Ernst & Young (2020 Juli). *Estudos do Attractiveness. How can a resilient Portugal Become a platform for sustainable investment in the future?*. Geraadpleegd op 19 November 2020, van https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/pt_pt/topics/attractiveness/pdf/ey-attractiveness-survey-portugal-2020.pdf
3. Ernst & Young (2020 Juli). *Estudos do Attractiveness. How can a resilient Portugal Become a platform for sustainable investment in the future?*. Geraadpleegd op 26 November 2020, van https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/pt_pt/topics/attractiveness/pdf/ey-attractiveness-survey-portugal-2020.pdf
4. European Commission (z.d.). *Trans-European Transport Network (TEN-T)*. Geraadpleegd op 24 November 2020, van https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en

- <https://www.tsf.pt/portugal/economia/ferrovia-2020-so-em-2023-ate-agora-governo-apenas-cumpriu-uma-das-20-obras-prometidas-11812168.html>
17. Observador (2020, 2 Oktober). *Licenças de construção de habitação nova abrandam. Quebra para 2,5% até julho*. Geraadpleegd op 23 November 2020, van <https://observador.pt/2020/10/02/licencas-de-construcao-de-habitacao-nova-abrandam-quebra-para-25-ate-julho/>
 18. Plecher, H. (2020, 28 Oktober). *Unemployment rate in Portugal*. Geraadpleegd op 18 November 2020, van <https://www.statista.com/statistics/372325/unemployment-rate-in-portugal/>
 19. Qesado J. (2020, 16 Maart). *A aposta num Portugal digital*. Geraadpleegd op 25 November 2020, van <https://www.dinheirovivo.pt/opiniao/a-aposta-num-portugal-digital-12688029.html>
 20. Trading Economics (2020). *Portugal construction output*. Geraadpleegd op 18 November 2020, van <https://tradingeconomics.com/portugal/construction-output>
 21. Trading Economics (2020). *Portugal construction output*. Geraadpleegd op 23 November 2020, van <https://tradingeconomics.com/portugal/construction-output>
 22. Trading Economics (2020). *Portugal GDP*. Geraadpleegd op 18 November 2020, van <https://tradingeconomics.com/portugal/gdp>
 23. Trading Economics (2020). *Portugal GDP from construction*. Geraadpleegd op 18 November 2020, van <https://tradingeconomics.com/portugal/gdp-from-construction>
 24. Trading Economics (2020). *Portugal GDP from construction*. Geraadpleegd op 19 November 2020, van <https://tradingeconomics.com/portugal/gdp-from-construction-2020>
 25. World Economic Front (2019). *The Global Competitiveness Report*. Geraadpleegd op 26 November 2020, van http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

Disclaimer

De informatie die u in deze publicatie vindt is bedoeld als achtergrondinformatie die u moet in staat stellen een beeld te vormen met betrekking tot de hierin behandelde materie. Zij is met de grootste zorg verzameld op basis van de beschikbare data en documentatie op het ogenblik van de publicatie. Deze publicatie heeft bijgevolg niet de ambitie van volledigheid of geldigheid voor uw specifieke situatie. Zij kan bijgevolg nooit beschouwd worden als een juridisch, financieel of ander gespecialiseerd advies. Flanders Investment & Trade (FIT) kan in die zin nooit verantwoordelijk gesteld worden voor gebeurlijke foutieve vermeldingen, weglatingen of onvolledigheden in deze publicatie. FIT kan evenmin verantwoordelijk worden gesteld voor het gebruik of de interpretatie van de informatie in deze publicatie. De verwijzingen in deze publicatie naar bepaalde entiteiten, bedrijven en/of personen houden geen bijzondere aanbevelingen in die voor Flanders Investment & Trade enige verantwoordelijkheid zou kunnen teweegbrengen.

Datum van publicatie: December 2020